

ВІДГУК

офіційного опонента

**на дисертаційну роботу Рички Юрія Володимировича
на тему «Баскський національний «проект» в Іспанії (1895–2018 рр.):
ідеологічні засади, практична реалізація, вплив на суспільно-політичне
життя», представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань В: «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
В 9 «Історія та археологія»**

Актуальність теми дисертації. Вітчизняна іспаністика поповнилася новим, цікавим та оригінальним науковим дослідженням. Молодий науковець Ричка Юрій Володимирович підготував дисертаційну роботу, яка репрезентує масштабне в хронологічному сенсі дослідження, що охоплює понад 120-річну еволюцію баскського національного руху в Іспанії - від організаційного оформлення Баскської Націоналістичної партії 1895 р. до юридичного припинення діяльності ЕТА у 2018 р. Вибір теми продиктований передовсім відсутністю аналогічного академічного доробку в українській історіографії, а також реальними науковими і суспільними потребами.

В умовах, коли сепаратистські та автономістські рухи знову стали визначальною рисою європейського політичного ландшафту - від шотландського референдуму до каталонської кризи 2017 р. - баскська модель вирізняється унікальним поєднанням тривалого збройного конфлікту і його врешті-решт мирного завершення. Розуміння внутрішньої логіки цього переходу є одним із ключових питань сучасної конфліктології та порівняльної політичної науки. Не менш важливим є суто гуманітарний вимір теми. Баскський конфлікт є рідкісним прикладом, де ідеологічні, мовні, економічні та безпекові чинники переплелися настільки щільно, що жодна з дисциплін – ні суто історична, ні політологічна - не здатна охопити його самотужки. Саме

тому комплексний міждисциплінарний підхід, застосований у рецензованій дисертації, є не просто виправданим, а методологічно необхідним.

Нарешті, для України, яка перебуває у стані відкритої збройної боротьби за власну цілісність, вивчення зарубіжних механізмів протидії насильницькому сепаратизму і його легалізації через інститути демократії - не суто академічна, а прикладна потреба. Дисертація Ю. В. Рички заповнює відчутну прогалину в українській іспаністиці й пропонує вітчизняній науці систематизований аналіз явища, що раніше розглядалось лише фрагментарно.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності й новизни. У дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю; здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності. Наукова новизна дослідження розкривається передусім через оригінальну авторську концепцію, що інтерпретує баскський рух не як набір ситуативних реакцій на іспанський централізм, а як цілісний і внутрішньо структурований «проект» із власною ідеологічною архітектурою, стратегічними цілями і механізмами відтворення. Такий підхід суттєво відрізняється від традиційних оглядово-хронологічних описів і дозволяє виявити глибинні закономірності там, де попередники бачили лише послідовність подій.

Особливої уваги заслуговує порівняльна лінія дослідження: автор послідовно зіставляє ідеологічні та організаційні рішення PNV і ETA, демонструючи, що їхня конкуренція – це не просто тактичне розходження щодо засобів, а принципово різне бачення того, що означає «бути баскським» у сучасному світі. Такий аналіз виводить дисертацію далеко за межі простого опису і наближає її до теоретичних досягнень сучасної порівняльної націоналістичної науки.

Джерельна база роботи є широкою і репрезентативною: поряд із законодавчими актами державних органів Іспанії та Країни Басків, програмними документами PNV і матеріалами іспанської періодики, автор залучив розлоге коло іноземної наукової літератури, що свідчить про значну

підготовчу роботу серйозність наукових намірів здобувача та реальну дослідницьку самостійність.

Оцінка змісту та оформлення дисертації, її завершеність та дотримання правил академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота Рички Юрія Володимировича повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 032 – Історія та археологія та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми Інституту історії України НАН України. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям вивчення регіональних націоналізмів та пошуку механізмів врегулювання етнополітичних конфліктів.

Дисертаційна робота є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на джерела. Оформлення роботи в цілому відповідає Наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів. Дисертацію написано українською мовою, переважно чітким і коректним науковим стилем. Помітна перевага роботи – вміння автора органічно поєднувати різноманітний за характером матеріал: архівно-документальний, теоретичний і публіцистичний, зберігаючи при цьому академічний реєстр та утримуючись від зайвої патетики. Здобувач демонструє впевнену орієнтацію в іспаномовній та англійській термінологічній системі, що є суттєвою перевагою в роботі з першоджерелами. Власні назви і цитати відтворено коректно. Доречно зазначити, що науковий виклад вигідно відрізняється від популяризаторського жанру: автор послідовно розмежовує власну позицію і погляди досліджуваних акторів, не дозволяючи захопленню темою підмінити аналіз апологетикою.

Структура роботи. Структура дисертації є логічно вивірною і підпорядкованою меті дослідження. Чотири розділи рецензованої роботи

утворюють послідовно розгорнуту аргументацію: від теоретико-методологічних засад і генези явища (розділи I–II) через аналіз змісту і наслідків «проекту» (розділ III) до механізмів урегулювання і ролі зовнішніх акторів (розділ IV). Таке компонування забезпечує цілісність і внутрішній зв'язок тексту. Позитивним є виокремлення підрозділу IV.2, присвяченого участі міжнародних організацій і громадянського суспільства - це дозволяє розглянути конфлікт у наднаціональному вимірі, що зазвичай залишається на периферії подібних досліджень.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. З теоретичного погляду, дисертація робить внесок у декілька суміжних дослідницьких напрямів. По-перше, вона демонструє продуктивність концепції «національного проекту» як аналітичного інструменту, що дозволяє поєднати в єдиній рамці ідеологічний, організаційний та практично-політичний виміри розвитку руху. По-друге, дослідження збагачує компаративну націологію прикладом, де реалізація «проекту» через парламентські методи виявилась ефективнішою, ніж через терористичні - хоча PNV і ETA тривалий час переслідували споріднену мету. Це спостереження має вагомий теоретичний потенціал для досліджень демократизації і легалізації радикальних рухів.

Практичне значення роботи є суттєвим і виходить за межі суто академічного застосування. Систематизований аналіз інструментів, якими іспанська держава скористалась для легітимного, мирного і поступового врегулювання конфлікту – поєднання автономізації, судового тиску, залучення міжнародних механізмів і підтримки громадянського суспільства – може слугувати орієнтиром для вироблення відповідних стратегій в Україні. Матеріали дослідження придатні до використання у курсах новітньої зарубіжної історії, теорії міжнародних відносин, конфліктології та безпекознавства у вищій школі.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у семи

наукових публікаціях, усі – одноосібні. Серед них чотири статті у рецензованих наукових виданнях: три - у фахових виданнях України (*Український історичний журнал*, 2025; *Сіверянський літопис*, 2025, № 1 та № 2) і одна – у польському науковому збірнику *Studia z Dziejów historiografii wojskowej* (Познань, 2025). Три додаткові публікації – розділ у колективній монографії та матеріали у пресі – розширюють коло апробації результатів. Тематика публікацій охоплює ключові аспекти дисертації і відповідає її структурній логіці: від проблем історіографії і ідеологічних засад – до конкретних хронологічних сюжетів. Загальний обсяг і перелік публікацій відповідають вимогам, встановленим для здобувачів ступеня доктора філософії.

Зауваження та рекомендації щодо змісту дисертації. Загальна висока оцінка дисертаційного дослідження не виключає ряду зауважень і запитань, що виникли в процесі рецензування.

1. Хронологічна рамка потребує чіткішого обґрунтування. Нижня межа – 1895 рік, рік заснування PNV – обрана переконливо. Натомість 2018 рік як верхня межа потребував би коротшого, але виразнішого теоретичного пояснення: чи є саморозпуск ETA завершенням «баскського національного проєкту» як такого, чи лише закінченням його збройного етапу? Адже сам «проєкт» - прагнення до широкої автономії або незалежності - зберігається у парламентській формі й після 2018 р.

2. Порівняльна перспектива залучена вибірково. Автор принагідно посиляється на досвід Північної Ірландії та Каталонії, однак ці паралелі так і не перетворюються на системний порівняльний аналіз. Між тим, залучення навіть стислого компаративного блоку - скажімо, зіставлення баскського і шотландського чи корсиканського сценаріїв - суттєво підсилило б теоретичні висновки дисертації й продемонструвало б, що здобуті результати мають загальну, а не суто «баскознавчу» значущість.

3. Висновки могли б бути відважнішими. Дисертація ретельно описує механізми врегулювання конфлікту, але утримується від чіткої відповіді на

запитання: що саме стало вирішальним чинником? Поліцейський тиск і знищення організаційної інфраструктури ЕТА? Зміна суспільних настроїв у Країні Басків? У висновках ці чинники перераховані, але їхня відносна вага не зважена, а ієрархія не встановлена, що частково знижує аналітичну цінність підсумкової частини роботи. Проте висловлені зауваження носять переважно рекомендаційний та дискусійний характер і жодним чином не спростовують наукової вартості дисертаційного дослідження.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Рички Юрія Володимировича на тему «Баскський національний «проект» в Іспанії (1895–2018 рр.): ідеологічні засади, практична реалізація, вплив на суспільно-політичне життя» виконана на належному науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для вітчизняної й зарубіжної медієвістики та новітньої зарубіжної історії. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Ричка Юрій Володимирович цілком заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань В: «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» та за спеціальністю В 9 «Історія та археологія».

Офіційний опонент:

Професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (Вінниця), доктор історичних наук, професор **Ольга ІВАНІЦЬКА**

